

BESZÉLGETÉS MICHEL FRANCÓVAL

„EGYSZERŰEN ELEGÜNK VAN”

ÁRVA MÁRTON

A MEXIKÓI RENDEZŐ PRECÍZ MINIMALIZMUSÁVAL ÉS PROVOKATÍV KÉRDÉSFELVETÉSEIVEL HÍVTA FEL MAGÁRA A NEMZETKÖZI FILMVILÁG FIGYELMÉT.

• *Filmkészítői karriered kezdete az ezredfordulóra esett, vagyis arra az időszakra, amikor a nemzetközi fesztiválok (újra) felfedezték a mexikói filmet. Mit tanultál olyan alkotóktól, mint Iñárritu, Del Toro, Cuarón vagy Reygadas?*

Akkoriban még nem volt világos, hogy a mexikói film ekkora fellendülésben van. Évente csak nyolc-tíz nagyjátékfilm készült. Emlékszem, mennyire lelkesített, amikor megnéztem a *Csodák utcáját* a moziban. Talán ez volt számomra a legfontosabb mexikói film. Amikor kijött a *Korcs szerelmek* és kicsit később az *Anyádat is!*, akkor én már rendezőként dolgoztam. Ezek a filmek semmiféle hatással nem voltak a hozzáállásomra, nem változtatták meg szemléletemet. De inspiráló volt látni jól elkészített és világszerte sikeres munkákat.

• *A 2000-es évek második felében több mexikói filmes is megjelent a nemzetközi fesztiválokon, például Rodrigo Plá, Fernando Eimbcke, Gerardo Naranjo vagy Amat Escalante. Érezted, hogy egy fontos generációhoz tartozol?*

Összetartozást egyáltalán nem éreztem. De az általad említettek mind jól ismerem, és nagyon jó kollégák. Az ő filmjeik közül először a *Kacsaszazon* mozgatott meg, Amat Escalanténak pedig a radikális mossa volt figyelemfelkeltő, ahogy Reygadasnak is. De talán a *Miss Bala* volt az, ami a legnagyobb hatással volt rám, bár már elkészültem az első filmemmel, amikor láttam. Emlékszem, egyszer, amikor épp a *Después de Lucía* forgatására készültem, együtt reggeliztem Naranjóval, és tanácsot kértem tőle, mert nekem akkoriban a *Miss Bala* volt az etalon.

• *A te filmjeid is elég radikálisak abban az értelemben, hogy vérfertőzésről, emberrablásról, zaklatásról, betegségekről*

szólnak. Miért koncentrálsz az emberi kapcsolatok erőszakos, sötét oldalára?

Leginkább azért, mert ilyen filmeket szeretek nézni, ilyen könyveket szeretek olvasni, ezt élvezem. Az embereket és a társadalmunkat a konfliktusokon, a drámákon, a tragédiákon keresztül lehet a legjobban tanulmányozni. És ez nagy lendületet ad a filmkészítői felfedezésekhez is. Ahhoz, hogy a színészek határait feszegessük és a nézőt a végletekig vigyük.

• *Milyen művek voltak rád kiemelkedő hatással?*

Szinte minden, amit Buñuel Mexikóban forgatott (*Az elhagyottak*, *Viridiana*, *Nazarin*), illetve a tanulmányaim alatt nagyon megfogott Lars von Trier és minden, ami a Dogmával kapcsolatos. Bár én nem így filmezek, megértettem, miről szól a mozgalom. Szeretem Hanekét, akinek az érzékenységről néha azt mondják, hogy közel áll az enyémmhez. De olyanokat is, akiknek semmi közük ahhoz, amit én csinállok, mint például Nuri Bilge Ceylan vagy Apichatpong Weerasethakul. És persze az olyan mestereket, mint Bergman vagy Pasolini.

• *Hogyan találtad meg a kérdésfelvetés-idnek megfelelő filmes kifejezési formát?*

Eleinte inkább az volt a fontos, mit akarok elkerülni, nem az, hogy mire törekszem. Mivel évente kevés film készült, a szereplők mind televíziós- vagy a színházi színészek voltak, és félttem a máshonnan hozott rossz berögződésektől. Ezért úgy döntöttem, csak hosszú snitteket fogok használni és a kamerát messzire helyezem a szereplőktől. Ezért említettem a Dogmát, én is sok szabályt állítottam fel: nem lehet zene (bár végül használtam egy kis zenét, de az alapszabály az volt, hogy ezt el kell kerülni) és mindenből a lehető legkevesebb volt megengedett. Minél kevesebb vagy nulla kameramoz-

gás és a lehető legkevesebb párbeszéd. Nem akartam, hogy az én filmem hasonlítson azokhoz a 70-es, 80-as évekbeli mexikói filmekhez és tévéműsorokhoz, amiken felnöttem, azok ugyanis tele vannak túlzásokkal. Ruzipalacios Güerosában azon nevetgélnek a szereplők, hogy a mexikói filmekben hogyan beszélnek a színészek: pontosan ez az, amit messzire el akartam kerülni.

• *A filmjeidben gyakran videóznak a szereplők, és ez erőszakot és megaláztatást jelent. Elárul ez valamit a filmkészítéshez való hozzáállásodról?*

Ez olyan, mint amikor megkérdezik tőlem, hogy miért játszódik annyi jelenetem autókban: nem azért, mert nagyon érdekesnek találom, hanem mert ez az élet része. Persze a te kérdésed megalapozottabb. Azt hiszem, ennek ahhoz van köze, hogy a kamerák ma már elterjedtebbek, mint korábban. Én még az előző generációból származom, de ma már minden gyerek úgy nő fel, hogy a mobiltelefon kamerájához tapad, és ez megváltoztatja a képekhez való viszonyt.

• *Igen, de nem magától értetődő, hogy megalázom azt, akit lefilmezek.*

Azt hiszem, ez is a mai folyamatokat tükrözi. Amikor a *Después de Lucía* című filmet forgattam, Mexikóban nem használták a *bullying* szót, a *cyberbullyingot* még kevésbé. Ma már ez elválaszthatatlan a tizenéves diákok mindennapjaitól. Azért nem használok közösségi oldalakat, mert valahányszor rájuk nézek, két dolgot látok: az emberek vagy mutogatják, milyen mesés az életük (ami érdektelen és elég szánalmas), vagy pedig másokat támadnak és aláznak meg. Illetve ha a videók célját nézzük, az *Új világrendben* és a *Daniel y Anában* emberablások áldozatait veszik fel, tehát nem a megalázás az indok.

• *Milyen irányelveket követsz, hogy filmsként ne ismételd meg azt az erőszakot, amit ezekben a jelenetekben látunk?*

Ezt minden egyes esetben külön-külön kellene elemezni. A *Después de Lucía*ban például nem gondolom, hogy a fiú meg akarja alázni a lányt, és ez nem is erőszakos jelenet. Szerintem ez teszi érdekesebbé a dolgot, mert a helyzet elszabadul, és a néző sosem tudja meg, hogyan történt. Mindenki elképzeli a saját verzióját, de szerintem szexvideót készítenek, és a lány látja, hogy felveszik. És nem feltétlenül a partnere az, aki aztán megosztja a videót, vagy legalábbis biztos vagyok benne, hogy a

felvétel készítésekor nem arra gondolt, hogy megalázza a lányt. Tehát itt ez ennél sokkal esetlegesebb.

• *Az Új világrend ambiciózusabb film, amelyben elhagytad a korábbi munkáid intim fókuszát, és nyitottál a társadalmi kérdések felé. Mi motivált ebben?*

Makroszinten, nemzeti szinten szerettem volna megvizsgálni, hogyan omlik össze egy ország és hogy néz ki nagy léptékben a társadalmi osztályok közötti összecsapás és a káosz. Emiatt kellett ekkora volumenű filmet készítenem. Sosem érdekelt, hogy nagyszabású filmeket rendezek, de azt hiszem, az összeomlás és a káosz tanulmányozása csak ilyen lehet.

• *Mi a legfélelmetesebb része ennek a disztópiának, amit az Új világrendben ábrázolsz?*

Ó, semmi! Semmi sem lep meg, ami a filmben történik, és az egészet még egy kicsit tartózkodónak is gondolom. Nekem úgy tűnik, hogy a film nagyon elmarad attól, amit az elmúlt évtizedek történései alapján elképzelhetünk. Szubjektív, hogy mennyire akarunk a jövő szörnyűségébe belegondolni, de ettől eltekintve, ha megnézzük a közelmúlt történelmét, a jövőkép sokkal rosszabb, mint amit én felvetek.

• *Egy interjúban említetted, hogy a konfliktus társadalmi dimenziójára akartál koncentrálni, és nem a politikai oldalára.*

Egy Costa-Gavras-film például mindig az ideológiát és a társadalmi mozgalmak mögötti érveket tanulmányozza, és ezeket ki is mondja. Itt egyszerűen egy társadalmi összecsapásról van szó, és arról, hogy ezek a különböző szociális rétegekből származó szereplők milyenek. De a bal- vagy jobboldal kategóriái

nem érdekelnek. Abból az elégedetlenségből indulok ki, ami szerintem az egész világot közös nevezőre hozza. Úgy gondolom, hogy a világban egyre kevesebb dolognak van értelme és hiányoznak az erőteljes vezetők. Érdekel ez a káosz, ami kialakul, és bár a forgatókönyvet korábban írtam, ezt igazolja például a sárga mellényesek esete is Franciaországban: nincsenek vezetők, nincs ideológia, egyszerűen elégük van az embereknek.

• *Tehát párhuzamot látsz olyan mozgalmak, mint a sárga mellényesek és az Új világrend társadalmi összecsapása között?*

Más-más országokban különböző helyi okok miatt terjed el a robbanás-szerű társadalmi elégedetlenség. Ez történt Chilében másfél évvel ezelőtt, Kolumbiában még most is zajlik, de Mianmar esete teljesen más, ott egy sokkal direkter katonai puccs volt, és Hongkongban is mások az okok. Az Új világrend tehát univerzális film abban az értelemben, hogy az emberek elégedetlenségére és dühére apellál ahelyett, hogy konkrét okokat keresne, amelyek révén adott helyi kontextusokra lehetne vonatkoztatni.

• *Miért a jómódúak nézőpontját választottad?*

Miért ne? A filmekben ez a nézőpont a kevésbé gyakori. És ugyanígy kérdezhetnéd ennek az ellenkezőjét is. Én egyértelműen ebbe a társadalmi osztályba tartozom, de Fernando Cuautle és Mónica del Carmen karakterei (a filmbeli háztartási alkalmazottak – Á.M.) egy másik réteget is reprezentálnak a filmben.

• *Az Új világrend Mexikóban heves vitákat is kiváltott az elithez igazodó nézőpontja miatt.*

Ez egy elég üres, felszínes vita. Persze hízelgő, mert mindig jó, amikor az ember munkája szenvedélyes érzelmeket ébreszt és vitáznak róla. De ez nagyrészt értelmetlen volt, mert kevésbé szólt a filmről, inkább a trailerrel függött össze. Illetve előítéletes emberekkel, akik vagy nem is látták a filmet, vagy csak azért nézik meg, hogy azt erősítse meg bennük, amit eleve gondolni akartak. A filmre adott reakció a világ nagy részén teljesen más, mint Mexikóban. A film bemutatása ott átpolitizálódott, bizonyos címkéket aggattak rá, és ez más irányokba terelte a diskurzust.

• *Utólag visszatekintve és tudva, hogy ilyen vitákat vált ki, változtatnál valamit a filmben?*

Egyáltalán nem. A Velencében elnyert két díj után szinte minden top5-ös vagy top10-es listán szerepelt a film tavaly év végén, az Indiewire-től kezdve. És szinte az összes fontos kritikus dicsérte. Visconti mindegyik általam kedvelt filmje vagy bármelyik érdekes rendező viták keresztüztüében állt a maga idejében. Inkább azt gondolom, hogy most a közép-szerűség uralkodik, mindenki biztosra megy, nehogy megsértsen valakit, és minden nézőpontnak, mindegyik mozgalomnak meg akar felelni. De így lehetetlen jó filmet készíteni, és engem ez nem is érdekel.

• *Egy interjúban mondtad azt is, hogy a legjobb filmek segítenek átalakítani az országot. Milyen átalakulásokkal lennél elégedett az Új világrend megjelenése után?*

Nem tudom, hogyan válaszoljak erre a kérdésre, mert nem hiszem, hogy a filmek megváltoztathatják a világot. Nem gondolom, hogy az Új világrend bármit is át fog alakítani. Szerintem jól tükrözi azt a pillanatot, amit Mexikóban és a világban egyaránt átélünk. Nem a legrémesebbet emeli ki a lehetséges következmények közül, mert azok ennél is sokkal szörnyűbbek. De egy elég negatív és valószerű vetületét mutatja a társadalmunknak. És talán azért, hogy magába sűrítse ezt, segíthet elgondolkodni.

• *Tehát azt mondanád, hogy a film egyfajta figyelmeztetés?*

Ha mindenképp mondanom kellene valamit, akkor igen. De persze a szónak ennél közvetlenebb értelmében nem figyelmeztetés. Engem csak az érdekel, hogy jó filmeket csináljak, és a felelősségem se több ennél. Ami ezen túlmutat, az csak korlátozó, és nem ad hozzá a filmkészítéshez. •

